

**KAUPPAKAMARIN
TALOUSKATSAUS**

MAURI KOTAMÄKI
HUHTIKUU 2019

**KESKUS-
KAUPPAKAMARI**

TYÖTTÖMYYS SULAA MAAILMANTALouden EPÄVARMUudesta HUOLIMATTA

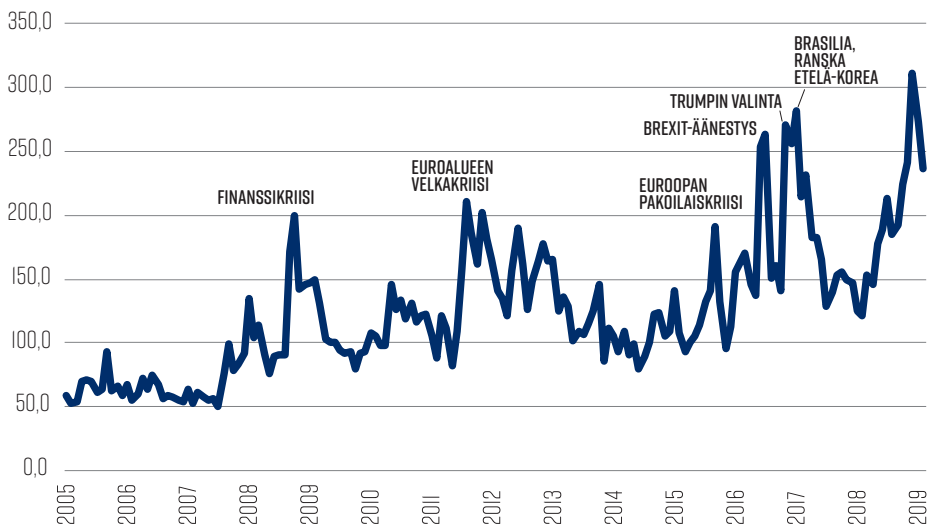
Kauppakamarin talouskatsauksessa käsitellään lyhyesti ja ytimekkäästi ajankohtaisia talousasioita. Katsauksissa käydään läpi kotimaista ja kansainvälistä taloustilannetta, taloudellista toimintaympäristöä selittäviä taloudellisia ilmiöitä sekä talouskehitystä kuvaavia ja siihen vaikuttavia tilastoja. Tässä katsauksessa keskitytään erityisesti työttömyyden viimeaikaiseen kehitykseen ja siihen, miten työttömyyttä voisi alentaa. Katsaus julkaistaan neljästi vuodessa.

TALOUSPOLIITTINEN EPÄVARMUUS ON SUURTA

Globaali, poliittinen epävarmuus on ollut poikkeuksellisen suurta viimeisen kymmenen vuoden aikana. Epävarmuutta lisänneitä tekijöitä ovat olleet mm. globaali finanssikriisi, euroalueen velkakriisi ja kriisimaiden vaikea taloustilanne, Euroopan pakolaiskriisi, Brexit-äänestys, Donald Trumpin valinta Yhdysvaltain presidentiksi sekä Brasilian, Ranskan ja Venezuelan nykytilanne.

Epävarmuus on myrkyä yritysten taloudelliselle toimeliaisuudelle – mitä suurempaa epävarmuus on, sitä vähemmän yritykset ovat valmiita investoimaan. Mekanismi on sama niin globaalilla tasolla esimerkiksi Kiinan ja Yhdysvaltojen kauppasodan kautta kuin paikallisella tasollakin esimerkiksi Suomessa kasvaneen lakkoherkkyyden kautta.

KUVIO I GLOBAALI TALOUSPOLITIIKAN EPÄVARMUUSINDEKSI 2005-2019

Lähde: policyuncertainty.com

VIENTI VETÄÄ EDELLEEN, MUTTA TALOUSKASVU ON ALENEMAAN PÄIN

Globaalista epävarmuudesta huolimatta Suomen vienti näyttää vakaalta. Vuodesta 2017 lähtien tavaraviennin arvo on ollut nousu-uralla. Vuoden 2019 tammikuussa 5,8 miljardin euron tavaraviennistä noin 43 prosenttia suuntautui euroalueelle, 20 prosenttia muualle EU:hun ja 37 prosenttia EU:n ulkopuolelle.

Kauppakamarit myöntävät alkuperätodistuksia¹ EU:n ulkopuolelle kohdistuvaan vientiin. Myönnettyjen alkuperätodistusten lukumäärä antaa tyypillisesti viitettä vientimarkkinan kehityksestä. Myönnettyjen alkuperätodistusten tilasto ei viittaa ainakaan toistaiseksi tavanomaisesta poikkeavaan kehitykseen alkuvuodesta 2019 – päinvastoin maaliskuun tieto on erittäin positiivinen. Alkuperätodistusten kokonaismäärä vuoden 2019 ensimmäisellä neljänneksellä on kasvanut noin seitsemän prosenttia edellisestä vuodesta.

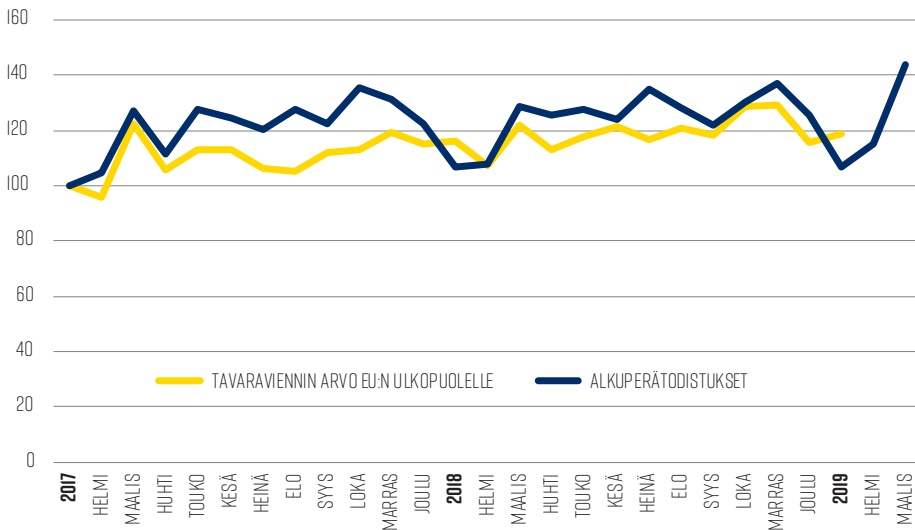
¹ Tavarain maahantuonnin edellytyksenä on eräissä maissa ns. alkuperätodistuksen esittäminen. Alkuperätodistuksen tarkoitus on osoittaa tavaroiden alkuperä, jotta voidaan toimia tullaus- tai kaupallisten vaatimusten mukaisesti.

EPÄVARMUUS ON MYRKKYÄ YRITYSTEN TALOUDELLISELLE TOIMELIAISUUDELLE – MITÄ SUUREMPAA EPÄVARMUUS ON, SITÄ VÄHEMMÄN YRITYKSET OVAT VALMIITA INVESTOIMAAN.

KUVIO 2 TAVARAVIENNIN ARVO EU:N ULKOPUOLELLE JA ALKUPERÄTODISTUSTEN LUKUMÄÄRÄ 2017-2019

VIENTI, ALKUPERÄTODISTUKSET
2017 TAMMI=100

KORRELAATIO 0,62

Lähde: Tulli ja Keskukskauppakamari

Taivaanrannassa on kuitenkin tummia pilviä epävarman poliittisen tilanteen, maailmantalouden kasvun ennustetun hidastumisen ja rahapolitiikan mahdollisen kiristymisen kautta. Suomi on avoin kansantalous ja on selvää, että maailmantalouden hidastuminen näkyy ennemmin tai myöhemmin myös suomalaisten yritysten toiminnassa.

Paras keino suojautua maailmantalouden suhdanteilta on pitää huolta kansallisten markkinoiden, erityisesti työmarkkinan, toimivuudesta. Hyvinvoivien yritysten ja työntekijöiden on helpompi sopeutua maailmantalouden laskusuhdanteeseen.

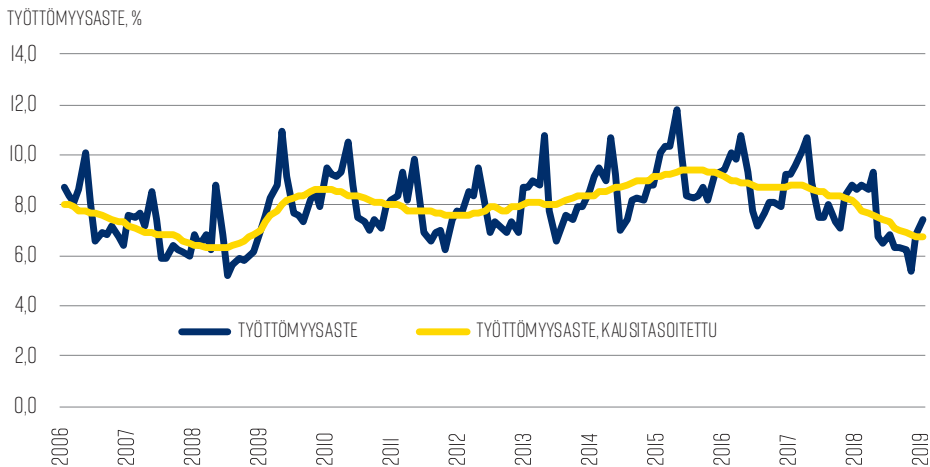
TYÖTTÖMYYS ON ALENTUNUT JYRKÄSTI

Hallitus on saavuttanut työllisyystavoitteen ja työllisyysasteen trendi oli tämän vuoden helmikuussa 72,5 prosenttia.² Vastaavasti työttömyys on vähentynyt nopeasti ja työttömyysasteen trendi oli 6,5 prosenttia helmikuussa. Työttömyysaste on nyt melkein samalla tasolla, kuin se oli parhaimmillaan vuonna 2008.

Työttömyysasteen aleneminen näkyy myös konkreettisesti työttömyysturvameinoissa. Vuoden 2019 helmikuussa maksettiin n. 300 miljoonaa euroa työttömyysturvameinoja, joka oli 12,7 prosenttia vähemmän kuin vuotta aikaisemmin. Työttömyyden aleneminen ja työllisyyden lisääntyminen luo liikkumatilaa julkiseen talouteen sekä ehkäisee osaltaan eriarvoistumista ja syrjäytymistä.

² Työllisyysaste kertoo työllisten osuuden työikäisessä eli 15–64-vuotiaassa väestössä.

KUVIO 3 TYÖTTÖMYYSASTE JA KAUSITASOITETTU TYÖTTÖMYYSASTE 2006-2019

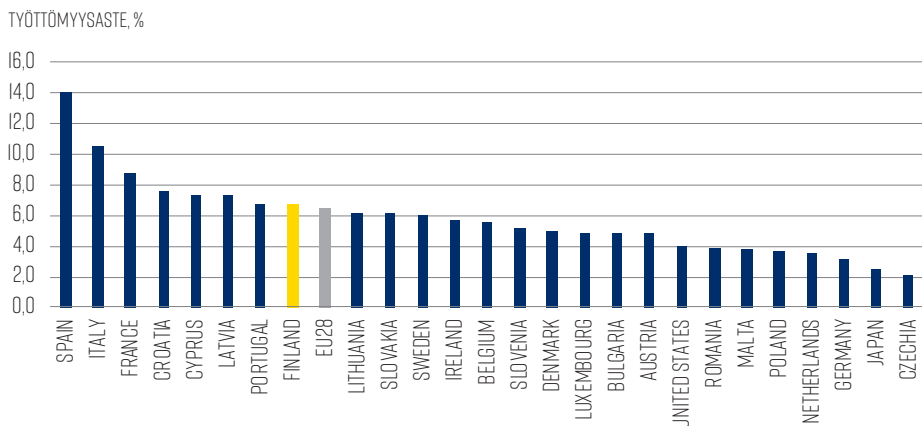

Lähde: Eurostat

Työttömyystilanteen viime aikaisesta parantumisesta huolimatta Suomen työttömyysaste eurooppalaisessa kontekstissa enemmän korkea kuin matala. Suomessa työttömyysaste on ollut alle kuuden prosentin viimeksi ennen 1990-luvun suurta lamaa eli liki kolme vuosikymmentä sitten. Euroopan maista suurella osalla on tällä hetkellä alle kuuden prosentin työttömyys.

Suomessa vuosien 1991-2018 keskimääräinen työttömyysaste on ollut noin 10 prosenttia, mikä kieli suomalaisen työmarkkinan rakenteellisista ongelmista; työn tekeminen, työn teettäminen tai työn perässä muuttaminen ei ole ollut riittävän kannattavaa.

KUVIO 4 KAUSITASOITETTU TYÖTTÖMYYSASTE EU:SSA JA MUUTAMISSA MUISSA MAISSA VUODEN 2019 TAMMIKUUSSA

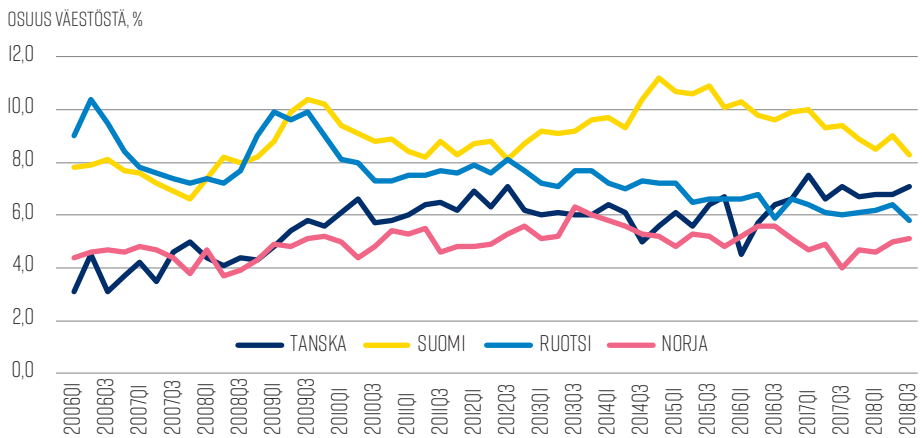
Lähde: Eurostat

TYÖTTÖMYYDEN MONET KASVOT

Työttömyysaste on hyödyllinen ja siksi yleisesti käytetty indikaattori. Samaan aikaan se kuitenkin peittää alleen suurtakin ryhmäkohtaista vaihtelua. Seuraavassa kuvataan neljän keskeisen väestöryhmän työttömyyskehitystä suhteessa muihin Pohjoismaihin.

lältään 15–24-vuotiaita nuoria, jotka eivät työskentele eivätkä ole koulutuksessa tai harjoittelussa, kutsutaan NEET-nuoriksi³. Kaikissa Pohjoismaissa NEET-nuorten lukumäärä nousi voimakkaasti finanssikriisin seurauksena, joskin Suomessa ja Ruotsissa kasvu oli voimakkaampaa. Pahimmillaan Suomessa NEET-nuorten osuus 15–24-vuotiaasta väestöstä oli 11 prosenttia. Viimeisten vuosien aikana NEET-nuorten määrä on kuitenkin laskenut ja heitä oli noin 8 prosenttia vuoden 2018 kolmanneella neljänneksellä. Muissa Pohjoismaissa NEET-nuorten osuus on tyypillisesti ollut Suomea alhaisempi indikoiden työmarkkinoiden tehokkaampaa toimintaa.

KUVIO 5 NEET-NUORET ELI 15-24-VUOTIAAT IHMISET, JOTKA EIVÄT OLE TYÖSSÄ EIVÄTKÄ OLE KOULUTUKSESSA TAI HARJOITTELUSSA

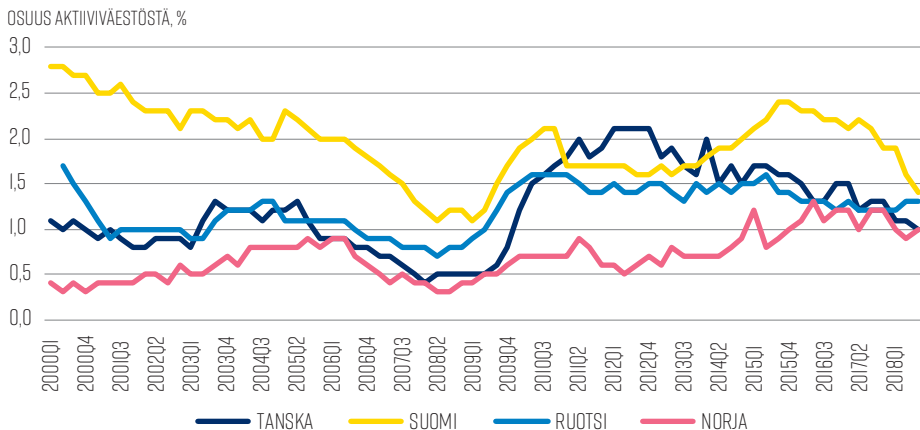

Lähde: Eurostat

Toinen tärkeä työmarkkinoiden toimintaa kuvaava indikaattori on pitkäaikaistyöttömien määrä. Norjaa lukuun ottamatta kaikissa Pohjoismaissa pitkäaikaistyöttömien lukumäärä on noussut finanssikriisin seurauksena. Tanskassa ja Ruotsissa kehitys on kääntynyt laskuun aiemmin kuin Suomessa, jossa korkein lukumäärä saavutettiin vasta vuoden 2015 lopussa. Talouskasvun kääntyessä positiiviseksi myös Suomessa on viimeisen kolmen vuoden aikana nähty pitkäaikaistyöttömyyden nopea vähentyminen ja viimeisten lukujen perusteella Pohjoismaat ovat karkeasti ottaen samassa tilanteessa pitkäaikaistyöttömyyden suhteen.

³ Not in employment, education or training.

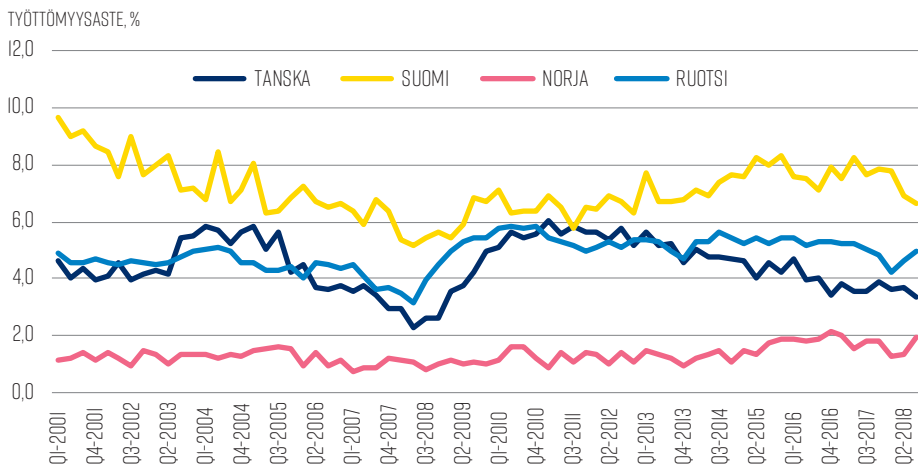
KUVIO 6 PITKÄAIKAISTYÖTTÖMYYSASTE SUOMESSA, RUOTSISSA, TANSKASSA JA NORJASSA 2000–2018

Lähde: Eurostat

Kolmas merkittävä ja tulevaisuudessa entistä merkittävämpi työttömien ryhmä on ikääntyneet ihmiset. Ikääntyneiden henkilöiden tilanteen maakohtainen vertaaminen on haastavaa, koska eri maissa on erilaisia varhaisen eläköitymisen reittejä. Siitä huolimatta kuviossa esitetty 55–64 -vuotiaiden ihmisten työttömyysaste antaa osiittaa ikääntyneiden asemasta työmarkkinoilla. Suomessa on merkittävä potentiaali alentaa ikääntyneiden työntekijöiden työttömyysastetta.

KUVIO 7 55–64-VUOTIAIDEN TYÖTTÖMYYSASTE

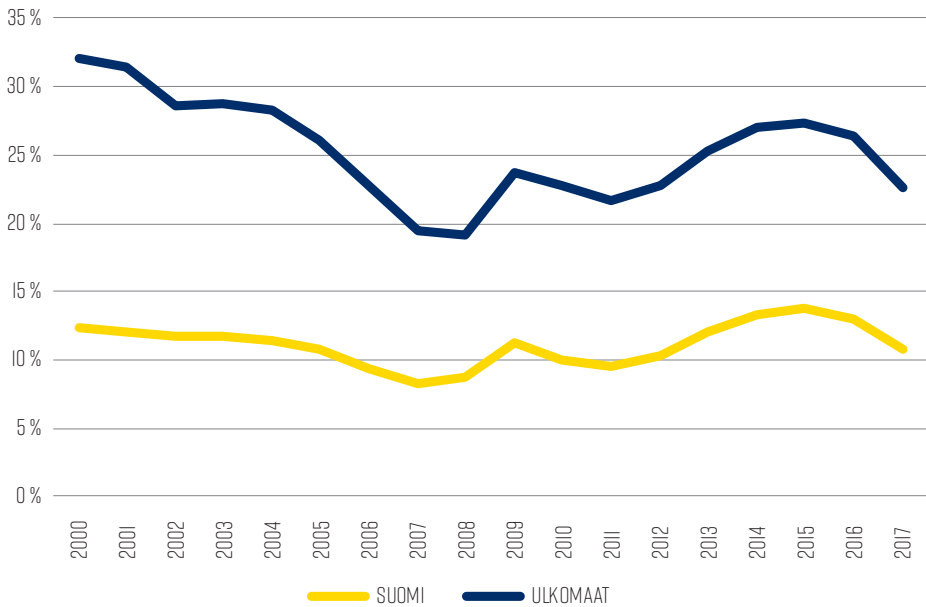

Lähde: OECD

Neljäs näkökulma työttömyyteen on maahanmuutto. Vuonna 2017 Suomessa oli noin 194 000 18–64-vuotiasta ihmistä, joilla oli jokin muu kuin Suomen kansalaisuus. Heistä 70 000 oli työvoiman ulkopuolella, esimerkiksi opiskelemassa, eläkkeellä tai hoitamassa lasta. Maahanmuuttajien työttömyysaste (työnvälitystilaston mukaan) vuonna 2017 oli 22 prosenttia, joka oli noin kaksinkertainen kantaväestöön verrattuna. Työllisyysaste oli puolestaan 49 prosenttia eli yli 20 prosenttiyksikköä kantaväestöä matalampi.⁴ Edellä kuvatun perusteella on siis selvää, että maahanmuuttajien työmarkkinatilannetta olisi potentiaalia parantaa merkittävästi.

KUVIO 8 SUOMEN JA MUIDEN MAIDEN KANSALAISTEN TYÖTTÖMYYSSASTE 2000–2017

TYÖTTÖMYYSSASTE, %
(TYÖNVÄLITYSTILASTO)

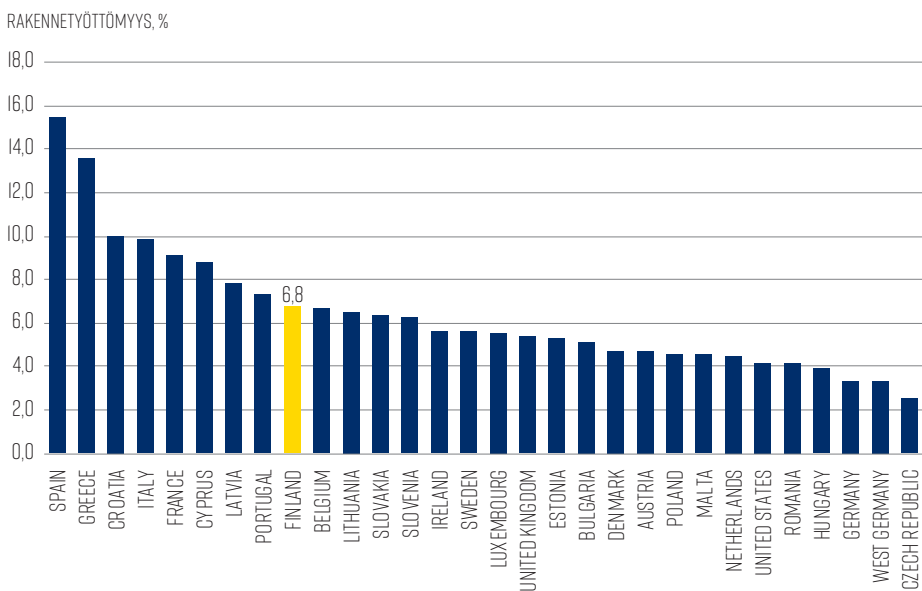
Lähde: Työssäkäyntitilasto

⁴ Työnvälitystilaston luvut poikkeavat tyypillisesti raportoidusta Työvoimatutkimuksesta johtuen tilastojen poikkeavista määritelmistä; Työnvälitystilasto on rekistereihin pohjaava vuosittainen tilasto, kun taas Työvoimatutkimus on kuukausittainen kyselytutkimukseen pohjaava tilasto.

RAKENNETYÖTTÖMYYS ON EDELLEEN KORKEA

Työttömyyden alentuminen Suomessa on johtunut merkittävässä määrin suhdannekijöistä. Euroopan komissio julkaisee kahdesti vuodessa arvion jäsenmaiden rakenteellisesta työttömyydestä eli sellaisesta työttömyyden tasosta, josta suhdannekierron vaikutus on puhdistettu pois. Viimeisimmässä ennusteessa Suomen rakenteellisen työttömyyden tasoksi arvioitiin 6,8 prosenttia, mikä on suurinta osaa jäsenmaista korkeampi taso. Jotta työttömyysaste laskisi pysyvästi alemmalle tasolle, olisi pyrittävä madaltamaan rakennetyöttömyyden tasoa nykyisestä. Se taas onnistuu vain muuttamalla kansantalouden syviä rakenteita työllisyyttä tukevaan suuntaan.

KUVIO 9 RAKENTEELLINEN TYÖTTÖMYYS (NAWRU) VUONNA 2019

Lähde: AMECO

KUINKA TORJUA TYÖTTÖMYYTTÄ?

Vastentahtoinen työttömyys heikentää julkisen sektorin tasapainoa ja alentaa yksilön hyvinvointia. Tehokkaimmin työttömyyttä on mahdollista torjua pitämällä huolta talouden kasvupotentiaalista, työmarkkinoiden joustavasta toiminnasta sekä työn tekemisen kannusteista. Myös täsmällisemmät toimenpiteet voivat olla hyödyllisiä.

Nuorisotyöttömyyttä voi torjua kohdistamalla aktiivisen työvoimapolitiikan toimenpiteitä, kuten harjoittelua ja palkkatuettua työtä, syrjäytymisvaarassa oleviin nuoriin. Riittävän tarkan ja helppokäyttöisen profilointimallin hyödyntäminen mahdollistaa toimenpiteiden kohdistamisen niille, jotka eniten niistä hyötyisivät. Tulisi myös pohdita opiskelijamäärien lisäämistä hyvien työllistymismahdollisuuksien aloilla.

Pitkäaikaistyöttömyyttä voi torjua mm. palkkauskynnystä madaltamalla. Työnantajan palkkaukseen liittyvää riskiä voi alentaa irtisanomissuojaa lieventämällä sekä paikallista sopimista lisäämällä. Vaikeasti työllistyvien ihmisten asemaa voi helpottaa palkkatuen avulla. Tutkimusten mukaan nimenomaan yksityiselle sektorille kohdennettu palkkatuki on tehokkainta.

Ikääntyvien ihmisten työttömyyttä voi vähentää pitämällä huolta inhimillisestä pääomasta ja terveydestä. Lakisääteisen eläkeiän noustessa inhimillisen pääoman huoltamisen tärkeys kasvaa. Myös ikääntyneiden työttömyyttä lisääviä rakenteita olisi syytä purkaa. Merkittävä ikääntyneiden työttömyyttä lisäävä rakenne on nk. työttömyysputki, joka lisää tutkimusten mukaan merkittävästi työttömyyttä.

Maahanmuuttajien työllisyyttä voi tukea mm. lisäämällä englanninkielisen muunto- ja täydennyskoulutuksen määrää ammattioppilaitoksissa, kannustamalla maahanmuuttajia yrittäjyyteen sekä mahdollistamalla oppisopimuksen parempi käyttö osana työelämälähtöistä kotouttamista porrastamalla oppisopimuksen palkkaus.

TOIMIVA TYÖMARKKINA PITÄÄ TYÖTTÖMYYDEN POISSA

Toimiva työmarkkina on monien tekijöiden summa. Suomessa työmarkkina toimii joltain osin hyvin, mutta toisaalta monilla osa-alueilla on parantamisen varaa. Seuraavassa joitain kokonaisuuksia, joiden uudistamiseen tulisi kiinnittää huomiota.

Työmarkkinoiden yleissitovuuden lieventäminen olisi tärkeää paitsi yritysten yhdenvertaisen kohtelun kannalta, niin myös työmarkkinoiden joustavoittamisen vuoksi.

Henkilöperustainen irtisanomissuoja on Suomessa vahva, mikä on omiaan vähentämään työmarkkinavirtoja ja siten heikentää työmarkkinoiden kohtaantoa. Dynaaminen työmarkkina johtaa siihen, että työnantaja ja työntekijä kohtaavat paremmin. Seurauksena on tuottavuuden kasvu sekä vaikeassa asemassa olevien työnhakijoiden aseman parantuminen.

Suomessa on kansainvälisesti vertaillen korkea verokiila, joka asettaa rajoituksia elinkeinotoiminnalle. Verokiilan alentaminen alentaisi työn hintaa ja siten lisäisi työn kysyntää. Myös työn tekemisen kannustimista olisi syytä pitää huolta sekä periaatteellisista syistä että työllisyysnäkökulmasta.

Aktiivinen työvoimapolitiikka näyttölee työmarkkinoiden kokonaisuudessa tärkeää roolia. Aktiivinen työvoimapolitiikka viittaa esimerkiksi työnhakijoille järjestettyihin kursseihin ja koulutuksiin, palkkatukeen, TE-palvelujen työnvälitystoimintaan tai starttirahaan. Aktiivinen työvoimapolitiikka on tehokkainta silloin, kun työmarkkina on jo valmiiksi riittävän joustava. Jos työllistymisen todennäköisyys on pieni samalla, kun henkilölle asetetaan työvoimapolitiittisia velvoitteita, voi lopputulos johtaa kokonaisyhyvinvoinnin pienentymiseen.

Lopuksi maassa muuttamisen hidasteet tulisi purkaa. Vähäinen kaavoitus pääkaupunkiseudulla ja sitä kautta pääkaupunkiseudun korkeampi hintataso luo oman pullonkaulansa työnperässä muuttamiselle. Tehokas ja moderni liikenteen infrastruktuuri mahdollistaa laajemmat työssäkäyntialueet ja siten alentaa työssäkäynnin kitkaa. Niin sanotut tunnin junat kasvukeskusten välillä olisivat positiivisia esimerkkejä tästä kehityksestä. Myös asunnon myynnin varainsiirtovero on rakenne, joka alentaa muuttoalttiutta.

Mauri Kotamäki

johtava ekonomisti
Keskuskauppakamari
🐦 @Mau_And

**KESKUS-
KAUPPAMARI**

World Trade Center Helsinki,
Aleksanterinkatu 17, 00100 Helsinki
puh. 09 4242 6200
keskuskauppamari@chamber.fi
 @K3FIN

kauppamari.fi